

Innspill til utredning om pelsdyrnæringens fremtid

Norsk pelsdyrnæring er en konkurransedyktig eksportnæring i et fritt internasjonalt marked. Den har gode forutsetninger for en videre næringsutvikling, både med hensyn på økt produksjon og på ytterligere vektlegging av bærekraftige produksjonsforutsetninger. Norsk pelsdyrnæring er i dag, og skal i fremtiden, være blant verdens ledende når det gjelder dyrehelse og dyrevelferd, samt bærekraftig produksjon.

Pelsdyrnæringens konkurransekraft er bygget på en historisk næringstradisjon og naturlige fortrinn. De viktigste konkurransefortrinnene er godt avlsmateriale, god tilgang på råvarer (fôr), et gunstig klima for pelsproduksjon, god og dokumentert dyrevelferd og høyt kunnskapsnivå blant oppdretterne. For å styrke næringens konkurransekraft internasjonalt er det likevel nødvendig å stimulere og utvikle næringens fortrinn videre.

I dette notatet gis innspill til forskning og virkemiddelbruk for videre bærekraftig utvikling.

1. Internasjonal konkurransekraft

Norsk pelsdyrnærings fremtid er avhengig av fortsatt internasjonal konkurransekraft. I den sammenheng må næringspolitikken som pelsdyrnæringen forholder seg til, videreføres og forsterkes. Det må være et mål at enda flere virksomheter kan lykkes med økonomisk og bærekraftig drift, og at virkemiddelbruken kan tilpasses dette. Pelsdyrnæringen skal ha stor verdiskapningsevne, selv om verdensmarkedets konjunktursvingninger kan innebære at verdiskapningen varierer fra år til år. Pelsdyrnæringen skal fortsatt gi positive sysselsettingseffekter og samtidig bidra til et miljømessig bærekraftig samfunn.

Verdikjedestrategi

NPA foreslår at det etableres et forum i regi av Innovasjon Norge for å identifisere verdiskapningsideer for fremtidig næringsutvikling. En strategigruppe kan settes sammen av representanter for pelsdyrnæringen, landbruket, mote/design-bransjen, fagbevegelse, forskningsmiljøer og innovasjonsmiljøer. Gruppens mandat bør omfatte hele verdikjeden for pels.

Inspirert av Skog22, skognæringens langsiktige strategiarbeid, kan en slik strategigruppe blant annet rette seg etter følgende mandat:

- 1. Med bakgrunn i en analyse av dagens situasjon og utviklingstrekk for pelsdyrnæringen skal strategigruppen utarbeide en langsiktig strategi for forskning, utvikling, innovasjon og tiltak for kunnskapsformidling. Strategien skal omhandle faglige prioriteringer innen både anvendt og grunnleggende forskning som grunnlag for videre utvikling.**
- 2. Strategigruppen skal peke på muligheter og koblinger mellom myndigheter, næringsliv, forsknings- og utviklingsmiljøer og andre instanser for kunnskap og utvikling.**
- 3. Strategigruppen skal skissere aktuelle tiltak for å øke verdiskapingen, herunder en gjennomgang av de muligheter og markedspotensial som ligger i utvikling av nye produkter og produksjonsmetoder.**

Investeringsstrygghet

Pelsmarkedet er preget av global konkurranse og årlige variasjoner i både tilbud og etterspørsel. Dette medfører at pelsprisen er svært volatil, og kan variere betydelig fra år til år, for eksempel som følge av milde vintre i store markeder som Russland og Kina. Dette, kombinert med den generelle usikkerheten næringen står overfor, mener vi har bidratt til at mange vegrer seg for å gjøre de investeringene som er nødvendige for økt konkurransekraft. Næringen trenger trygghet og tydelig virkemiddelbruk som signaliserer vilje til å satse på pelsdyrnæringen. Innovasjon Norges finansieringsløsninger, og virkemidler for øvrig, må omfatte pelsdyrnæringen.

Sporbarhet

Fra auksjonshusenes side utvikles systemer for sporbarhet for skinn. Fra norsk side bør denne utviklingen følges nøye og stimuleres. Muligheter for å utnytte sporbarhetssystemer for å markedsføre norske skinn kan kartlegges.

Mote, design og søm

Det er i dag en minimal andel av norskproduserte skinn som videreforedles i Norge. Vi kjenner enkelte pelsdyroppdrettere som har noe egen husflidsproduksjon av luer o.l., og noe salg av skinn til samer som driver tilsvarende produksjon. Vi kjenner kun til ett enkelttilfelle hvor en buntmaker har fått i oppdrag å sy et plagg av norske sertifiserte skinn.

Buntmakeri er et håndverk med svært lange tradisjoner. Buntmaker er ett av de små og verneverdige håndverksfagene. Bærekraftig bruk av pels fordrer også at buntmakere har kunnskap om temaet, og kan ta kvalifiserte valg ved innkjøp og behandling av skinn. Flere buntmakere kan gi økt nisjeproduksjon basert på norske skinn. En styrking av buntmakerutdanningen i Norge vil dessuten bidra til økt kunnskap om pelsproduksjon og pelsbehandling hos forbrukerne.

Norge utdanner dyktige motedesignere og noen har også har lyktes godt som pelsdesignere i internasjonale motefirmaer. Det må fortsatt legges til rette for en design- og moteutdanning i Norge.

Selv om markedet for videreforedling av norsk pels er lite, vil tiltak styrke sysselsetting og verdiskapning, og bidra til bedre kunnskapsnivå om pelsprodukter. Et norsk design- og buntmakermiljø vil også kunne holde i hevd norske tradisjonelle teknikker og bruksmønstre for pels, som alternativ til det mer luksuspregede verdensmarkedet.

Innovasjonsseminar

Pelsdyrnæringen er preget av sterk internasjonalisering, med utstrakt internasjonal handel. De viktigste produsentlandene og handelshusene (auksjonshusene), typisk i Danmark og Finland, er også viktige premissleverandører når det gjelder forskning og innovasjon. For det norske pelsdyrmiljøet er det viktig å styrke nasjonal kompetanse og innovasjonsevne, nettopp for å styrke konkurransekraften.

Vi foreslår et felles startseminar for myndigheter, finansinstitusjoner og næring om innovasjon og verdiskapning på grunnlag av norsk pelsdyrnæring.

ARENA-status

Innovasjon Norge tilbyr støtte til forskning og utvikling gjennom sitt klyngeprogram Arena. Ett av kriteriene for Arena-status, er «regional konsentrasjon». Norsk pelsdyrnæring er til dels konsentrert i klynger, typisk på Jæren og i Sør-Trøndelag. Fra næringens side vil det likevel være mest ønskelig om hele næringen samlet kunne får tildelt klyngestatus. Det arbeidet som gjøres i den norske pelsdyrnæringen bærer preg av å være et velutviklet og utarbeidet klynge samarbeid. Spesielt vil dette kunne gi ekstra løft innen arbeidet som gjøres på forskning og utvikling og utdanning.

Eksportmarkedsføring

Praktisk talt all norsk pelsdyrproduksjon eksporteres, og viktige markeder er spesielt Kina og Russland. Innovasjon Norges utekontorer er i denne forbindelse en viktig del av virkemiddelapparatet for næringen.

Legitimitet

Pelsdyrnæringens legitimitet er under press. Tilsvarende gjelder til dels også andre husdyrnæringer. Vi oppfatter at noe av dette skyldes at forbrukere mangler kunnskap om dyrehold i dagens landbruk. Åpne gårder, og lignende tiltak, gir forbrukerne kunnskap om pelsdyrhold. Informasjonstiltak, evt. i samarbeid med andre husdyrnæringer, vil bidra til bedre kunnskapsnivå og en mer kvalifisert debatt om dyrehold.

2. DYREVELFERD

Norsk pelsdyrnæring ligger langt fremme i utviklingen av tiltak som skal sikre god velferd for dyrene. Fortsatt er det rom for å bedre driftsmetoder og -systemer. Forsknings- og utviklingstiltak, samt praktisk tillempling av nye driftsmetoder vil være den viktigste prioriteten i årene fremover.

FarmSert og Welfur

Norske pelsdyroppdrettere er sertifisert etter næringens eget sertifiseringssystem FarmSert. I løpet av få år bli av det europeiske systemet Welfur også være klart for bruk. NPA vil vurdere om Welfur kan erstatte FarmSert, eventuelt kombineres med Farmsert, i fremtiden. NPA vil planlegge tilpasninger på bakgrunn av de erfaringer som gjøres med Welfur i andre land.

Arbeide internasjonalt for bedret etisk og dyrevernmessig standard i pelsdyrnæringen

Som et av verdens ledende land når det gjelder dyrevelferd hos pelsdyr, kan norske pelsdyroppdrettere også ta et internasjonalt ansvar. I Europa foregår allerede et konstruktivt arbeid for å høyne og dokumentere standarder, spesielt gjennom Welfur-prosjektet.

Ved å være et av foregangslandene, er Norge med på å heve standarden for alle land. Dette vil fortsette å være viktig i årene fremover.

Norges Pelsdyrslag vil gjerne også bidra med å dele kunnskap med produsenter i andre land om bærekraftig pelsdyrhold. For at et slikt samarbeid skal bli effektivt, bør det gjerne gjennomføres sammen med myndigheter.

Lynne og avl

Som forskning har vist kan man gjennom målrettet avl oppnå vesentlige endringer i dyrene lynne og tillitsfullhet overfor mennesker. NPAs lynnekartlegging i 2011, viste at det er ulikheter mellom gårdene, og at det således fortsatt er gode forbedringsmuligheter i avlsarbeidet for bedre lynne. De siste årene har tilskuddet til avlsarbeid vært på 0,9 millioner per år.

En økning i tilskuddet, med vekt på avl av tillitsfulle og sunne dyr, vil være et godt bidrag til å bedre dyrevelferd.

3 FORSKNING OG KUNNSKAPSDELING

Tilstrekkelig kunnskap og kompetanse om pelsdyr vil være en utfordring også i årene fremover. Pelsdyr er lavt prioritert i forskningsmiljøene og i utdanningssystemer.

Norges Pelsdyrslag ønsker å styrke norske miljøer for utdanning, forskning og formidling.

Utdanning

Undervisning i pelsdyrhold og relaterte fagområder i videregående skole og universiteter er i dag minimalt. Kunnskap om pelsdyrhold og er viktig for alle som vurderer å etablere seg i næringen, samt for veterinærtjeneste, forvaltning og tilsynsapparat. Kunnskap fra videregående skole kan være en inngangsport til næringen. Vi mener også at kunnskap om pelsdyrhold har en naturlig plass i en helhetlig landbruksutdanning. Vi mener det bør legges mer vekt på pelsdyr i veterinær- og landbruksutdanningen.

Kurs eller seminarer om pelsdyrhold bør bli en del av kurstilbudet på lik linje med hold av andre dyrearter. I videregående naturbruksutdanning bør det også gis større muligheter til innføring i pelsdyrhold.

Forskning

Norske forskningsmiljøer på pelsdyr finnes ved NMBU, men omfanget av norske prosjekter er relativt lite. Forskning om pelsdyrhold foregår i hovedsak utenlands. Fra en norsk synsvinkel er det ønskelig å styrke norsk pelsdyrforskning for å styrke konkurranseevne og for å tilpasse forskningen til norske forhold.

Norges Pelsdyrslag har begrenset finansieringsevne til forskningsprosjekter. En økt forskningsinnsats vil forandre andelen offentlig finansiering økes. Vi foreslår at det legges rammer for en langsiktig norsk forskningsinnsats for pelsdyr. Pelsdyrforskning organiseres ofte som internasjonale prosjekter, f.eks. interreg-prosjekter, hvor det er naturlig med norsk deltakelse. Det er spesielt viktig med norsk forskning på revehold, der Norge har en ledende rolle sammen med Finland.

Viktige forskningsområder innenfor pelsdyrproduksjon er fôring, helse, etologi og avl.

Noen interessante prosjekter er:

- Bedret holdbarhet for fôr
- Bruk av nye fôrråstoffer, herunder matavfall
- Fôrutnyttelse
- Bekjempelse av plasmacytose hos mink
- Sosiale relasjoner mellom dyr, gruppehold

- Korrelasjon mellom adferdsegenskaper og produksjonsegenskaper
- Praktiske utvalgsmetoder for adferdsegenskaper
- Velferdsparametre
- Reproduksjon
- Optimalisering av avlsprogrammer

Det kan også være aktuelt med markedsforskning, f.eks. forbrukerpreferanser knyttet til dyrevelferd, opprinnelsesmerking e.l. i ulike markeder.

Rådgivning til oppdretterne

En forutsetning for å sikre at næringen er kunnskapsbasert er at de som arbeider i pelsdyrnæringen har tilstrekkelig kompetanse. Det er gjennomført obligatoriske kompetansekurs for alle oppdrettere i tråd med nye forskriftsbestemmelser.

Det er kontinuerlig behov for oppdretterne å tilegne seg ny kunnskap om pelsdyrhold. Krav om regelmessige kompetansekurs er i den forbindelse også innført som et krav i FarmSert. Rådgivningstjenesten bør primært organiseres av Norges Pelsdyrslag. NPA setter tydelige krav til kompetansen i norske pelsdyrgårder, og vil vektlegge dette arbeidet også i tiden fremover.

Rådgivning overfor nystartere er spesielt viktig for å sikre god dyrevelferd og rasjonell drift. NPAs fadderordning må videreutvikles.

Ut over NPAs rådgivningsvirksomhet kan det være aktuelt med særskilte offentlige tiltak i form av seminarer eller spesialkurs.

Kompetanse hos tilsynsmyndigheter

Det må forutsettes at Mattilsynet har gode rutiner for vedlikehold og oppdatering av kompetanse om pelsdyr hos sine ansatte.

4. TILSYNSMYNDIGHETEN

Mattilsynet har tett oppfølging av pelsdyrnæringen, med en stor andel uanmeldte besøk. Vi mener det er viktig at Mattilsynet har tilstrekkelige ressurser til å gjennomføre tilsyn. Vi er tilfreds med at Mattilsynets nye organisasjon vil frigjøre ressurser til tilsynsvirksomhet. Vi er også tilfreds med at Mattilsynet har tatt i bruk skjema- og registersystemet MATS som gjør det lettere enn før å ta ut rapporter over tilsynsvirksomheten. Et velfungerende tilsynssystem som alle har tillit til bidrar til næringens legitimitet.

Vi forutsetter at pelsdyrhold likebehandles med annet dyrehold når det gjelder tilsyn og sanksjonsbruk.

Norges Pelsdyrslag ber regelmessig om innsyn i tilsynsrapporter for våre medlemmer, som ledd i oppfølgingen av sertifiseringssystemet FarmSert. Dette er en tungvint prosedyre.

Vi etterlyser en bedre informasjonsutveksling mellom Mattilsynet og Norges Pelsdyrslag når det gjelder tilsynsrapporter og oppfølging i det enkelte tilfellet.

Norges Pelsdyrslag ønsker tettere samarbeid med Mattilsynet velkommen.

Vi foreslår at det holdes regelmessige dialogmøter mellom Mattilsynet og Norges Pelsdyrslag

5. STRUKTURTILTAK

Gründervirksomhet og rekruttering

De siste par årene har det vært nyrekruttering til pelsdyrnæringen både av bønder og av andre etablerere. Pelsdyrnæringen er også en fin inngangsport til landbruket for familier med utenlandsk opprinnelse og for unge som skal overta en landbruksvirksomhet på noe sikt. Det er flere eksempler på slike vellykkede etableringer. Det må legges til rette for nyetableringer innen pelsdyrhold.

Kvinner i pelsdyrnæringen

Tradisjonelt har pelsdyrnæringen vært en mannsdominert næring. De siste årene har kvinner i økende grad deltatt i næringen. Norges Pelsdyrslag ønsker velkommen virkemidler som legger til rette for at denne utviklingen kan fortsette. Kvinner skal ha likeverdige muligheter til å overta og drive pelsdyrgårder, og til å delta i næringens organisasjonsliv.

Vi foreslår et felles seminar mellom myndigheter og næring om kvinner i pelsdyrnæringen.

Regional utvikling

Pelsdyrnæringen finnes i dag i de fleste fylker, med viktige miljøer spesielt i Rogaland og i Trøndelag. De fleste nyetableringer de siste 2-3 årene har vært i Rogaland. Også andre steder i landet bør det være gode muligheter for etablering av bærekraftig pelsdyrhold. Det bør legges til rette for bedre utnyttelse av spesielt maritime ressurser til pelsdyrfôr, gjennom

stimulans til etablering av pelsdyrgårder i nye områder der slike ressurser er tilgjengelige. For å bygge opp et miljø for pelsdyrhold, er det nødvendig med infrastrukturtiltak knyttet til fôrbehandling og solid kunnskapsoverføring.

Vi foreslår at det gjennomføres en utredning av muligheter for regional utvikling for pelsdyrnæringen, spesielt i næringssvake strøk.

Fraktutjevningsordningen for pelsdyrfôr er en viktig premiss for den regionale strukturen i pelsdyrnæringen. Fraktutjevningsordningen er et viktig virkemiddel for å videreføre en desentralisert struktur. Både revehold og minkhold må stimuleres. Norske pelsdyrgårder er gjennomgående organisert som familiebruk og er relativt små sammenlignet med utenlandske gårder. Norges Pelsdyrslag mener at strukturpolitikken fortsatt må gi rom for en mangfoldig bruksstruktur, der både kombinasjonsbruk og spesialiserte bruk har sin plass. Det må legges til rette for en fornuftig og bærekraftig produktivitetsutvikling.